

ՊԱՏԿԵՐԱԶՆՐԴ ԾԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն.

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ն

ԽՄԲԱԳՐՄԱՊԵՏ
ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՄԱՄԵԱՆ

Դ. ՏԱՐԻ, ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, ԹԻԻ 27

ԾԱԲԱԹ, 3 ՄԱՅԻՍ 1919

ԵՐԿՈՒ ԱՆՆՈՒՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վիշտեր կան, որոնց դառնութեան տակ պահ մը կը փակուին շրթունքները, դամբաններու պէս, եւ բառերը կը խուսափին անոնցմէ, երկչոտ թռչուններու նման: Մերթ արցունքները կը քարանան բերքերուն խորը, մերթ ալ անգուսպ գեղումներով կը յորդին:

Այդ խելայեղիչ, այդ խորունկ թախիժով կը համակուիմ, ամէն անգամ որ կը խորհիմ կորսնցուցած բարեկամներուս վրայ, ամէն անգամ որ անոնք երեւակայութեանս առջեւէն տողանցք մը կ'ընեն, իրենց խոստմնալից կենսունակութեանը մէջ: Մ'հ, այդ տողանցքը, որ միշտ կեանքէս մասնիկ մը կ'առնէ կը տանի հետը...:

Բարեկամներ են ամէնքն ալ, գաղափարի սրտագին բարեկամներ. ո՞վ չէ զգացած համակրանքի այն ելեկտրական հզօր հոսանքը, զոր գեղեցիկ գործերը եւ վսեմ գաղափարները գիտեն հաստատել սիրտերու մէջ:

Անոնց յիշատակը լուսաշող պրիսմակի մը մէջէն կ'անդայտանայ, կը սրբանայ. ամէնքն ալ նուիրական են ինձի համար, ամէն մէկուն մասին տարբեր յարգանք մը, տարբեր պաշտում մը կը խնկարկէ հոգիս: Անոնք մեռան իրենց յեղափոխականի անձնագործ իտէալներով, կամ իբրեւ ճըշմարտութեան անվերապահ պաշտպաններ:

Կա՛յ աշխարհիս վրայ անձնուիրութենէն աւելի պաշտելի զգացում մը մարդուն մէջ. գեղեցիկ նկարէ մը, հոյակերտ անդրիէ մը, նրբարուեստ բանաստեղծութենէ մը շատ աւելի կը խօսին հոգիս՝ անձնագործութեան վսեմ ժեսը մը, ինքնամոռացութեան սրտագեղ արտայայտութիւն մը:

Ուրախութիւններ ալ կան սակայն, մեծ ուրախութիւններ, որոնք մարդկային սիրտին զարկերը պահ մը բոլորովին դէպի իրենց կը մագնիսացնեն, տիրելով ամբողջ էութեանդ, երջանիկ արբընութեան մը մէջ քնացնելով ուրիշ ամէն զգացում:

Այդ երկու հակընդդէմ զգայութիւններուն, հոսանքներուն միջեւ կը գալարուի, կը տարուբերի էութիւնս, Յեղիս անսահման սուզին ողբերգները հոգիս մէջ կը խառնուին իր երջանիկ ազատագրութեան ցնծերգներուն:

Ու այդ երկու անհունութիւններուն մէջ, շուարուն եւ անզօր, չեմ գիտեր որ լա՞մ թէ խնդամ...:

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՊԱՐՄԱՄԵԱՆ

Արարչի Գրություն

I

Հայ հանձարին ստապակեկ ծընար դուն ,
Ո՛վ քրեօրհն խորհրդապաշտ պարմանի ,
Միտքդ ամբողջ գաղափարին արեւուն
Մորթեցիր կեանիդ ալ , գո՛ն միտքին հայրենի . . .

Արսառուագին քարխեցիր գրիչդ Եղեգեայ
Արիւնին մեջ հերոսներու նահատակ ,
Ու վրեժին երգը մորկեցաւ ֆլարիդ վրայ ,
Երգեցի՛ր կոխն անոր պղինձե կուրծքին սակ :

Եղար միայն արեւներու սիրահար ,
Ունկնդրեցիր վերն սասդերու հրծծիւնին ,
Եւ զրիւնդ արդ մորկեցաւ ֆլարիդ վրայ ,
Միտք անկողնդն ու վայրահակ ոռնենին . . .

Ո՛վ հրակայ մի ք որ արծիւի քրոնիչնով
Չափեց միջոցն երկինքներուն անասնուն ,
Աստիճ գանեց Հայ օրոցին հոգեքով ,
Եւ ուշուկներ կապո՛յս կապո՛յս ծովի նեւան . . .

Ո՛վ հրակայ միտք ուր գաղափարը ուժգին
Երջնչումի սասռուածային ժամերուն
Տրոնեց իբրեւ ինքեղբորի մը հոգին ,
Ու ֆակտակումս՝ եղաւ արձան մը սարսուռն . . .

Ո՛վ հրակայ միտքն Ազատութեան պայքարին ,
Ո՛ր չեփորեց խառնուրդներու մեջ կարմիր ,
Ու սրտեց վա՛ն դիցազներու նակասին
Հիր կակաչներ ճնոցին բաշին հրաշիր . . .

Արեւներու հնոցին թրծումս գանկիդ մեջ
Քերթողութեան շուշաններուն անեկին
Բոսորակները ծաղկեցաւ , ու անչեջ՝
Առաւ միտքին նառապայքներն ուկեղին . . .

Ըսէ՛ , ֆերթո՛ղ , ո՛ւր ինկաւ ֆլարդ խորսակումս ,
Ո՛ւր վերջին երգն իր աղերսի դեռ կուրայ ,
Արծի՛ւ մ՛արդեօք սիրտդ խղիւղ հրարքում՝
Արարասի կայծակներուն իբր ընծայ . . .

Գահեթ Ա.ՐԱՐՉԻ ԳՐՈՒՆԻՆ

II

Ինչպիսի վայրի շունչն եր արդեւ անունդ հնչական
Եւ քո հոգիդ անունիդ պէս կոհակ մը չե՛ր միջ խոռով .
Որ չնանցաւ դեռ ափ ու եզր եւ խեղ հորձօքնով նշխանան
Գաղափարի ուկեղնու շափեղ ուզեց թեւերով :

Պրովեքեան փոքրկաշար , ըմբոս հոգիդ կրակիդ
Ամպրոպներէն արդեօք խղիւղ այրեց հուր , կայծ չու-
սածով :
Հրդեհներու ֆուրայ մը չե՛ր ասրուշակը մե՛ծ սիրտիդ
Եւ գոռ երգերդ չըզեցիր դուն գրչի տեղ , դաշոյնով :

Դո՛ւն անշոքայ ըմբոսացունան , մարտնչումի մե՛ծ
երգից ,
Կարմիր շարերդ մեր արիւնեկն ու վրեժեկն չե՛ս գողցեր ,
Ինչպէ՛ս մոռնալ , անսո՛ւր հերոս , կարմիր միտքդ
չալկոնից
Երբ մեր հոգւոյն մեջ պատմասեց եղիգի տեղ կաղ-
նիկներ :

Վ.Ս.ՐԱՐՉ ԵՐԷՑԵԱՆ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻՆ

ԱՊՐԻԼ ՏՍՍՆՂՄԷԿԻ ԹԻՇԱՏԱԿ

Խորանն ամբողջ շոյներու մեջ կը շողայ ,
Ամբոխին մեջ հսկայ վիշտ մը կը շողայ .
Պատարագի ֆողարներունց մեղեդին
Կը նուաղի գրեթէ զանազան :

Բուրխաններէն վեր բարձրացող ողորուն ,
Բարունակաւե՛ս ծովին մեջին խունկերուն
Ինձ քուեցաւ տեսնել ձեռքերդ , Վարուժան ,
Սակեզանգուր նրեչակներուդ գլխուն վրան :

Կը շոյիր զանոնք անհուն կարօտով ,
Միևն «Հայր մեր»ին յետին վանկերն հոգեքով
Մասնուելով մեղի քայրերուն կեդրոնին ,

Անգուստ տեղ մը տուին սիրտիս վիրաւոր
Լաղա . . . գոյց մը մակկիկները սգաւոր .
Լաղա . . . անոյս գրեզմանը Հայրիկին :

Ե.Ս.ՐԱՐՉ Գ. ՅԱՆՈՒԺԱՆԻՆ

ԱՐՄԵՆ ՏՈՐԻԱՆ

Մեր Թանկագին զօհերէն մէկն ալ Արմէն Տորեանն է ,
եր բուն անունով Հրաչեայ Սուրենեան . Հաղիւ Բարեկէս
Պոլիս եկաւ , զինքը ձեռքակալեցին Եղեանի Գիշերը , Հայ-
րիկեան Վարժարանէն , ուր մտած էր երբև՝ Ֆրանսերէն
ուսուցիչ : Շատ նուրբ և արտայայտութիւնով բոլորովին նոր
բանաստեղծ մը եղած է Արմէն Տորեան , իր քերթումս-
ներուն մեծ մասը Ֆրանսերէն գրած է և խոթագիր եղած է
Ֆրանսական հանդէսներու , հրատարակելով նաև L'Asie
հանդէսը : Իրմէ կը հրատարակենք հետեւեալ անտիպ քերթ-
ումները : ՇԱՆՏ

ՎԱՐՄԻՐ ՎԱՐԴԵՐ

Իրեն՝ անկեալ օր նրախել ուզեցի
Վարդեր կարմիր ,
Սուր փուշերէն մասնալներս պատեցի .
Ան կը դիտէր :

Ու վերտերու — աջ անհամար — արիւնոս ,
Հրաբորք տեսիլ ,
Փայլակնագոյս , արցունքներ հիր ու հեգոս
Սկասն հոսիլ . . .

Եւ շափրակներն՝ ծաղիկներուն այդ ապիսակ
Ու ձիւնային ,
Չեղեկումս մեջ՝ փոխառելով եղան համակ
Միտակցին :

Ու երբ վարդերն հաւաքեցի , կապեցի
Չանոնք ամբողջ ,
Փռչով մը նուրբ՝ գոր ես անձայն փրցուցի
Մրտի շողողոց :

Բարեկ 31.12.912

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ՝ ԱՆՏԻՊ

Ասկէ գրեթէ կես դար առաջ, 1870 փետրուարին, Խրիմեան Հայրիկ, իբրեւ Պաս-
րիարք, Սկիւսարի Ս. Խաչ վարժարանը կ'այցելէ: Առակերտներուն գծագրութիւնները աչքէ ան-
ցընելով, դիտողութիւն կ'ընէ թէ անոնց մեջ գոնէ մեկ հաս տոնային նկար չի գտնուիր եւ թէ
Հայաստանի խեղճ հովիւի մը պատկերը աւելի հանոյ՛ք պիտի պատահուէր իրեն :

Ասոր վրայ դպրոցին յառաջադրեալ առակերտներէն մեկը՝ Օր. Նեկսար Սեղբոսեան,
հիմա Տիկին Ա. Թաւնեան, վերջին Լեւոն քաղաւորին ծանօթ գրեթէմանին պատկերը մեծ-
ցընելով Հայրիկին կը դրկէ, իբրեւ նուէր :

Խրիմեան Հայրիկ, փոխադարձաբար, իր սովորական արտաւարժ եւ զգայուն ոնով,
օրիորդին նամակ մը կը դրկէ, որով կը մարգարեանայ Հայկ. իշխանութեան վերականգ-
նումը, կիներու դաստիարակութիւնով, ըսելով նաեւ սա նշանաւոր խօսքը. «Այլ մարդիկ
քաղցեցին զԼեւոն, կիներ պիտի կենագործեն զայն»:

Այդ անտիպ գրութիւնը կ'արտասպենք այս քիւին մեջ, յիշատակը կրկին արժանանալու
համար այն մեծ Գործիչին, որուն ազգային եւագը կ'իրականանայ վերջապէս, իր մա-
հեն ետք :

ՇԱՆԹ

Չքնաղ Օրիորդ ,

Հնաշխարհիկ ընծայիդ փոխարէն զլ՛նչ տրիտուր տամ, ոչինչ չունիմ այժմ, միայն
երկու խօսք կը փոխարինեմ, կ'աղաչեմ որ շատ համարիս:

Ո՛վ ուսոյց քեզ, առա՛, ո՛վ դու հայրենի շիջեալ փառաց սիրահար օրիորդ, որ ի բաց
թողլով սիրուն ծաղիկներ, գեղանի եւ կենդանի տիպարներ, քնքուշ մասներովդ չորս հա-
րիւր տարուան մեռելի դիակ մի նկարես: Չգիտեմ, ո՞ր ոգին եւ ձեռք քո ազնիւ եւ թռիչ
երեւակայութիւնը յափշտակեց Բիւզանդիոնի հրապուրիչ տեսարանէն տարաւ դրաւ հե-
ռաւոր եւ նմանեց երեզմանի մի վերայ, կը զարմանամ թէ ինչպէս սարսուռ չի վրդովեց
քո փափուկ սիրտ, դու հոն ձեռօքդ շօշափել ուզեցիր այն թագակիր ոսկերտտիք, ուր
ամբիտիեցաւ Հայոց վերջին փառք եւ Ռուբինեան տան հրազ :

Ո՛վ դու նկարիչ օրիորդ, որ այսպէս կ'այցելես մեր վերջի Լեւոնի փոշիացեալ ոսկե-
րաց, կ'աղաչեմ ինձ աւետեաց լուր մի տուր, շօշափածդ ոսկերտտեաց վերայ կենդանու-
թեան նշան մի կը նշմարե՞ս չէ դու եւս գուշակ եզեկիէլին պէս Բաբելոնի դաշտին մէջ
ցրուած ու չորցած ոսկերտտեաց վերայ ապշելով կ'երկմտիս ու կ'ասես. — Տէր, Տէր,
դու գիտիս . . . ,

Այլ դու մի քստմնիր, զգայուն օրիորդ, անվախ շօշափէ այդ ոսկերտտիք եւ զիտ-
ցիր այր մարդիկ թաղեցին զԼեւոն, կիներ պիտի կենագործեն զայն :

Ո՛վ սքանչիլի մատուներ մայրանուէր կուսից, Չեզ կը հաւատայ այսօր ազգ, որ ձեր
մատանց կրթական զօրութիւն պիտի հրաշագործէ ի մեռելոց մեր մեռած Լեւոն, այդ
նոր զօրութիւն օրիորդաց դաստիարակութիւնն է որում անձնանուէր էք դուք եւ Ձեր
յառաջդիմութեան սիրող մեկենաս :

1870 Փետ. 20 Ի Պատրքն. Հայոց

Առ նկարիչ Նագեշի օրիորդ

Նեկսարինե Սեղբոսեան

ՀԱՅՐԻԿ

ԵՐԿՈՒ «ԹԻՓ», ԵՐԿՈՒ ԿԷՏ

Թօքաթիւանին պանդոկը նստած, ցուցափեղ-
կէն հո՛ր բազմութիւնը կը դիտէինք:

Դէմք ու տարազ, գոյն ու ձև՝ սինէմայի պէս՝
կը թառախէին մեր կարծ հորիզոնին մէջէն:

Ը, կերակիրցո՛ւ Ծրանսացի թղթակիրք մը՝ խու-
սափող «թիփ»երը նկարել կը փորձէր: Աշխոյժ,
զուարթ, կատակը շրթունքին՝ ամէնուն ալ կը
հասնէր ան:

Երկու գիծ, երկու ալ կէտ ու անա կ'ուրուա-
զձէր լման պատկեր մը:

— Ինչպէ՛ս կը յաջողիք ընտրել հիմնական
գիծերը:

— Օ՛, շատ հեշտ է այդ, երբ արեւելեան
«թիփ» մըն է ներկայացողը: Անա թէ ինչպէս:

Ու խօսակիրցս մատիտին վայրկենական մէկ
շարժումով երկու գիծեր խլից անցնող հօնայի մը
փաթթոցէն: Կը պատրաստուէր աւաղակի ֆրոֆին,
երբ կարսուը սուրճին գաւաթը առնելու համար,
դէմը ցցուեցաւ յանկարծ: Հօճան անհետացած
էր այլևս.

— Չախողեցաւ գործերնիդ: Ո՛ւր մնացին
ձիւպպին ու մօրուքը, նկատեցի խնդալով:

Մատիտը ձեռքին մէջ պատրաստ, որսորդի
մը պէս ակընդէս՝

— Սա չէ՛ր ձեր տեսածը, ըսաւ:

Արդարև դեռ խօսքը չաւարտած, քանի մը
գիծ զետեղեց և քանի մը կէտ՝ թուղթին վրայ:
Ալ պատրաստ էր նկարը: Անշուշտ նոր հօճա մը
նշմարած էր բազմութեան մէջէն:

— Բայց մեր տեսած առաջին թէ երկրորդ
«թիփ»ն է այդ:

— Երկու «թիփ»է մէկ նկար:

Ստուգիւ ֆրոֆին կատարեալ նմանութիւնով
երկուքին ալ դիմաստուերը կը ցուցադրէր:

— Տարազը հասկնալի է. իսկ ներքին ար-
տայայտութիւնը, հարցուցի զարմացած:

— Կը տեսնէ՞ք սա խոշորիկ սև կէտը՝ որ
այտին վրայ կը կոշտանայ. ան պատկերին հոգին
է, ե՛ւ մարմինը:

— Բայց բոլոր այդ «թիփ»երը միևնոյն տեսակ
հոգիներ ունին:

— Ո՛չ. միայն թէ՛ ուր որ ձերմակ փաթթոց
և սև ճիւլպպէ չկան, հոն անխուսափելի է սև կէտը
ներքին արտայայտութեան համար:

— Ան լրացուցիչ մասն է, անխտիր, անբա-
ժան: Ան էութիւնն իսկ է «թիփ»ին:

* *

Թղթակիրցը խօսքը ընտհատեց, աչքերը փայ-
լեցան ու սկսաւ շարժել ձեռքը. հասկցայ որ շա-
հեկան նոր «թիփ» մը նկատած էր:

— Ա՛յ, չփախցնենք պայծառ դէմքը սա թուխ

աչքերով պատանին. Նայուածքին մէջ ընդար-
ձակ ու հեռաւոր հորիզոն մը կ'ուրուագձէ. սքան-
չելի «բրոֆիլ» մը կ'ըլլայ:

Ու մատիտին մէկ քանի ելեէջներով՝ ամբող-
ջական շրջագիծը կազմեց: Կը մնային միայն
աչքերը:

Բայց... վայրկենաբար մատիտը վար սահե-
ցաւ ձեռքէն ու նորէն սառեցաւ ոգևորութիւնը:

— Անիծուի՛ս, աղջիկ, ըսաւ դառնացած. ժա-
մանակ գտաք տեսակցելու. Կունակ ըրաւ, ետ
դարձաւ. գացին ու կէս մնաց «բրոֆիլ»ս...

— Չըսի՞ք՝ երկու «թիփ»է մէկ պատկեր, սպա-
նեցէ՛ք նորի մը և աւարտեցէ՛ք ֆրոֆին:

— Ո՛չ, այս պարագային: Նկարչութեան մէջ,
ամէն անձ ունի իր մասնաւոր արտայայտիչ կէտը:

Չայն գանձելուն մէջն է նկարչին արժանիքը: Կարգ
մը «թիփ»'րու քով ընդհանուր է միևնոյն կէտը,
ինչպէս է սևը՝ բոլոր հօճաներուն համար:

— Ի՞նչ տեսակ յատկանշական կէտ մը կ'ենթա-
դրէ՞ք թէ կրնայ ունենալ այդ պատանին:

— Ա՛յն պարագայի, քողարկուած, լուսաւոր
հեռք մը, որ կը ծաւալի աչքերէն վար ու կ'ան-
հետի երեսին վրայ: Ի՞նչ օղուտ, կէս մնաց,
դժբա՛ղդ մարդ:

— Արժանի չէր թերևս ձեր գրպանին մէջ Եւ-
րոպան պտուտելու, կատակեցի ժպտելով:

— Թերևս ալ, այդ սիրուն դէմքը աւելի գե-
ղեցիկ վայր մը կը պատկերէ իր մտքին, քան թէ
Եւրոպան, անոր համար չուզեց ինձ ընկերանալ:

Խօսակիրցս պահ մըն ալ ուշի ուշով զննելէ
ետքը:

— Լաւ չէր, կրկնեց. պէտք չէր որ կիսատ
մնար: Իրականութեան պէս ճշմարիտ նախապա-
շարուժ մը ունի՞մ, երբ իմ նկարած «թիփ»ս կիսատ
կը մնայ, անպատճառ դժբաղդութիւն մը կը պա-
տահի անոր տէրոջը: Ա՛յն բանի մէջ կը ձախողի
ան ու կիսատ կը մնան անոր ցանկութիւնները:

Չէի ուզեր որ դժբաղդ մը ըլլար այն գեղադէմ
անձը, որ մէկ անգամէն համակրանքս գրաւեց:

Ու ճարահատ ժողուեց թուղթերը, գրգանը
դրաւ մատիտը, կը պատրաստուէր մեկնելու, երբ
անախակալ կերպով, նորէն պայծառացաւ դէմքը
ու խանդավառուեցաւ երեսայի պէս:

— Ա՛նա՛, անա՛ իմ սիրական «թիփ»ս, բացա-
զանչեց: Աղջկան հետ կ'անցնին:

Եւ ակնթարթի մը մէջ գործը սկսաւ:

Հիացումով դիտեցի այն խոր ու երազուն ար-
տայայտութիւնը՝ որ կարծես լոյսի մը պէս թուղ-
թին վրայ ցաթեցաւ:

Նկարիչը գոհունակ շունչ մը առնելով՝

— Վերջապէ՛ս աւարտեցաւ, տեսա՞ք, ըսաւ,
դժբաղդ մը չէ եղեր ան...

Այդ պատանին Հայ մըն էր:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՎԱՆԱՐԵԱՆ

Մ Ե Ր Ն Ո Ր Ք Ա Յ Լ Ե Ր Գ Ը

ՇԱՆԹԻ 13րդ թիւով բացած էինք մրցում մը: Մեր ընթերցողները ծանօթ են անոր մանրամասնութիւններուն: Այն օրէն ի վեր ստացած ենք բազմաթիւ պատասխաններ: Անկարելի եղաւ մեզի աւելի կանուխ մրցումին արդիւնքը հաղորդել: Այսօր կը հրատարակենք լաւագոյնները, ստացումի կարգով: Բննիչ մարմինը, մեծ դադանապահութիւնով, զանց կ'առնէ անոնք, որոնք քաղերգի չեն յարմարիր, անոնք, որոնք միջակ զգացումներ կը պարունակեն, արուեստով գրուած չեն, և նախապէս հրատարակուած են տարբեր հանգամանքով: Քայլերգները, զորս կը ներկայացնենք, ծանօթ գրողներու արտադրութիւններ են: Դատաստանը ձգուած է մեր գրագէտ և գրասէր ընթերցողներուն: Խմբագրութիւնս կը սպասէ պատասխաններուն: Կը բաւէ միայն նշանակել քայլերգին թիւը: Առաջնութիւնը շահողը պիտի ստանայ արժէքաւոր անակընկալ մը և իր քայլերգը պիտի յանձնուի ծանօթ երաժիշտի մը՝ նօթագրութեւ համար: Մրցանակը շահողին անունը միայն պիտի յայտարարուի: Պատասխանները կ'ընդունուին մինչեւ 3 Յունիս:

ՇԱՆԹ

Ա.

Վերջապէս ազատ . . . : Եւ մե՛նք մեզի տէր:
Հայաստան Հայուն՝ հայ դրօշակի տակ:
Փա՛նք հսկաններուն, ողջ թէ՛ նահատակ.
Որ վեց դարերու մեր իսա՛ն են քանդեր:
Հայոց աշխարհի Չատի՛ն է լաթեր . . . :

Կարմիր, կապոյտ ու նարինջ՝
Դրօշա՛կ հայկական,
Մեր կամքին վերեւ դո՛ւն ծածանէ միշտ,
Նախշո՛ւն, յաղթական:

Կարմիր, կապոյտ ու նարինջ՝
Դրօշա՛կ հայկական,
Մեր արեւուն տակ դո՛ւն ծածանէ միշտ,
Նախշո՛ւն, յաղթական:

Այսպէս միացուած, ազա՛տ, անբաժա՛ն,
Հայ հողերն այսպէս ամբողջ մը կրկին,
Ծիածանին տակ հայ եռագոյնին:
Անա՛ մեր ուղածն, — այս Մե՛ծն Հայաստան:
Մե՛րն է ան, մե՛րն է, մե՛րն է յաւիտեան . . . :

Սեւ ծովէն մինչև Ծո՛ւ վ Միջերկրական,
Ու Կասպեան ծովէն մինչև Տարրոսներ,
Ա՛լ Հայերն, այո՛. հայ հողերուն տէր:
Ա՛լ ո՛չ Թուրք, ո՛չ Ռուս, ո՛չ Իրան, Թուրան,
Ո՛չ իսկ թեւարկու դրօշ մը մեր վրան:

Կարմիր, կապոյտ ու նարինջ՝
Դրօշա՛կ հայկական,
Մեր ոյժին վերեւ դո՛ւն ծածանէ միշտ,
Նախշո՛ւն, յաղթական:

Կարմիր, կապոյտ ու նարինջ՝
Դրօշա՛կ հայկական,
Մեր հողին վերեւ դո՛ւն ծածանէ միշտ,
Նախշո՛ւն, յաղթական:

Յրուած բեկորներն անոնց որ ինկան՝
Մեզ միակ ժառանգ թողլով՝ վրէժմին՝,
Եւ երա՛զը մե՛ծ՝ որ առաւ մարմին,
Մենք, արեան մէջէն և պանդխտութեան,
Արդ կ'երթանք, կ'երթանք, կ'երթանք Հայաստան . . . :

Կարմիր, կապոյտ ու նարինջ՝
Դրօշա՛կ հայկական,
Մեզի առաջնորդ՝ դո՛ւն ծածանէ միշտ
Նախշո՛ւն, յաղթական:

Ո՛վ երեք գոյնի երեք սուրբ իմաստ. —
Կարմիրն՝ արիւնո՛ւ թրքահայաստան,
— Եօթը նահանգներն ու մեր Կիլիկիան.
Կապոյտ Հայաստանն է Ռուսէն ազատ,
Նարինջն՝ Ուրմիան պարսկահաճանգ:

ԾՆԹ. 267. — Վերջին տունը, որ աւելի առժամեայ հանգամանք մը ունի, կերպով մը յաւելուածական տուն մըն է, և կարելի է զանց ընել կամ երգել պարագային համեմատ:

Բ.

Հեղինակը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ այս քերթուածը գրուած է 1918 Փետր. 12ին, ս:յն շրջանին, երբ հալածանքի և խուզարկութիւններու սարսափին տակ կը դողար հայութիւնը: Հեղինակը այս քերթուածին վերջին տունին հայկեան բառը գրած է եղեր զերման, ու տակը աւելցուցած է նաև «թարգմանութիւն գերմաներէնէ» բառերը, զգուշութեան համար:

Օ՛ն, լծած եմ կառքերուն աշխէտ նժոյգներն հերարձակ,
Տառապանքի՛ ընկերներս, շանթէն արագ մենք սուրանք,
Դէպի՛ Էոզը թչնամի,
Սմբակներուն տակ պողպատ մրրկավազ ձիերուն,
Ճեղքելով խիտ չուքերը նահանջող վատ շարքերուն,
Յանե՛նք սերմը ցատու՛մի:

Ձինուորներն ենք մենք վայրագ հայրենասպաս դարերուն .
 Մուխովը մեր վառօթին խափանենք լո՛յսն արեւուն ,
 Ծածկենք երկինքն անոնց դէմ ,
 Մեր ծարաւին անյագուրդ պէտք է ծով մը արիւնի ,
 Ու եօթն անգամ ողբար՝ պէտք է Ոճիրն ա՛լ մեռնի ,
 Մեր կամքին տակ խստադէմ :

Օ՛ն , թամբուած են ձիերը , և վահաններն են պատրաստ .
 Վազենք դէպի կռիւի , ձգենք զանոնք դիտապաստ .
 Կը հնչէ փողն հայրենի :
 Բռունցքնիս պիրկ՝ մըխըրճած բաշերուն մէջ Վրրէժին ,
 Այնքան արագ արշաւենք որ կատղած հովն իսկ ուժգին ,
 Մ՛ր ետեւէն չի հասնի :

Ահա՛ կ'ոտանու քաջութիւնն անհունին մէջ մեր ուժին .
 Մեր բթացած սուրերուն շեղիւր սրենք գաղթածին
 Վիզին վրայ թշնամի .
 Ու ծայրովը սայրասուր սուրիններուն մեր հայկեան ,
 Անոնց դրօշով կազմենք մեր թնդանօթին յաղթական
 Խժուծները քանդումի :

Գ.

Հերի՛ք , Հա՛յեր , հերի՛ք լացինք .
 Ա՛լ թո՛ղ լռեն սուգն ու լաց :
 Հերի՛ք այսքան ա՛լ նախատի՛նք ,
 Հերոսներուն մեր ինկած . . .

Առի՛ծն արցունք ունի՞ միթէ ,
 Կորիւններն երբ խըլին իր :
 Տրդամարդու սիրան երկաթէ
 Փղձկի՛ արեան ծովէն հիր . . .

Յառա՛ջ , Հա՛յեր , վաղն անկասկած ,
 Վաղը մե՛րն է , ժըպտուն , շէն .
 Ու մայր-հողը ա՛լ յագեցած՝
 Արիւնէն ու արցունքէն . . .

Արտասո՛ւքը՝ դահիճներո՛ւն
 Մեր Ձո՛հերուն թանկագին .
 Այն Սև Չեռքին բիրտ ու զեւուն ,
 Որ դաւ լարեց մեր կեանքին . . .

Մյանա՛նք Հա՛յեր , Դրախան ոսկեթել ,
 Ուր կը սպասէ Մայր-Արաքս ,
 Ղազարներուն մեր հնչեցնել ,
 Ձարթի կո՛չը . «Ե՛կ արտաքս» . . .

Տեսէ՛ք կարմիր հեղեղներն այն ,
 Շղթայազերծ Սուրբ կիրքէն .
 Աճիւններն ալ բըրգանըման ,
 Որ կատաղի բոց ժայթքեն . . .

Մըի՛ք Հա՛յեր , արի՛ք երթանք
 Համբուրելու , պճնելու ,
 Դալարիքով երանգ երանգ
 Հողակոյան այն Մեծ Հայու . . .

Նահատակներն ա՛լ անթիւ մեր
 Թո՛ղ առ յաւէտ յագուրդ տան
 Իրենց անհո՛ւն վրէժին , Հա՛յեր ,
 Ահա՛ մեր Մեծ ՀԱՅԱՍՏԱՆ . . .

Դ.

Եկէ՛ք եղբայրներ , սրբենք մեր աչքեր .
 Լացի ժամն անցաւ , մեզ պէտք են երգեր :
 Մենք ապրիլ կ'ուզենք , ապրիլ երգելով .
 Մերն է աշխարհը , մերն է ամէն բան :
 Առինք մեր ինչքը , մերն է ապագան , —
 Մեր արեան գինը , մեր մեծ Հայաստան :

Հուրի ու սո՛ւրի սև գիշերն անցաւ ,
 Հայ հարազատին ալ չկայ վիշտ , ցաւ :
 Ան պիտի ապրի , ապրի երգելով ,
 Անկցի՛ թշնամին , կորչի՛ այն խուժան
 Որ ուզեց ջնջել Հայուն ապագան
 Բար ու քանդ ըրաւ մեր Մեծ Հայաստան :

Օ՛ն հիմա երթանք այնչափ ցանկալի
 Մեր հայրենիքը ուր յոյս կը փայլի ,
 Այո՛ , հո՛ն կ'ուզենք ապրիլ երգելով
 Այն տեղ ուր «կեանքը» յաջորդեց «մահուան»
 Մեր իրաւունքն է ան , մեր ապագան , —
 Մեր արեան գինը , մեր Մեծ Հայաստան :

Բայց եթէ ճամբան հանդիպինք երբեք
 Սուրբ նշխարներնու կորիճներնու սէգ .
 Չի լանք եղբայրներ , ապրի՛նք երգելով ,
 Յուցընենք թուրքին որ դեռ Հայեր կան ,
 Որ պիտի ստեղծեն , փայլուն ապագան . —
 Հայուն երազը , այն Մեծ Հայաստան :

Ե.

Աղբիւրին քով կ'արտասուէ այծեամն՝ երէն նետահար,
Սրտէն արիւն կը թորէ չքնաղ հայ կոյսն՝ Երազին,
— Շուշան ծոցէն այս գիշեր բիւր ասուպներ ինկան վար.
Զիդ դիւցազնի թամբեցի, աչքերն ճամբուդ կը նային:

Երկաթագործ մ' հայկազեան բորբ արեան մէջ ջրդեղեց,
Սուրիդ մետաղն հայկաւանդ, կթուած կողէն Մասիսին.
Կայծն աչքերուն հրածոր անոր ծայրին գետեղեց,
Նետուէ՛ նուսին նժոյգիդ, սանձանին մօտ կ' սպասեն:

Լուսնի լուսին՝ ոսկերէջը չիթ մ'արիւն — մեղեփկ —
Ու արցունքներն — շողակներ — կոյր աչքերուն հայ բախտին,
Որ Անուրջին ժպտեցաւ, ամրացուց հոտ՝ կանթին, պիրկ.
Տոհորակէ՛ սարն ի վեր, ձորե՛րն անցաւ թշնամին:

Կը սաւառնի, կը սուրայ, հորիզոնէ հորիզոն,
Հերոսներուն անշիքիմ հոգին այսօր, թեւաւօ՛ր.
Ճակատդ յոգնած երկարէ՛ անմահութեան շրթներուն,
Ճըրագդ առկայծ կը մարեն, Արշալոյսը բըռնկոյ՛ր:

Կարմիր Մատեանն Ոստանին բացաւ քեզ էջ մ' ոսկիէ,
Երկունքին մէջ անձկալից. անունդ, հերոսս, քանդակէ՛...
Աստղերդ ամէն թաղեցիր Արփուոյն համար այս փողփուն,
Դըրօշիդ հեռ գրկէ՛ գայն, կամ զո՛հն եղիր ԻՏԻԱԼին...:

Զ.

Հայե՛ր, Մասիսը ժամն առեր
Հուրով, ծուխով կը փորոտայ,
Չեզ կ'ուզարկէ դեպան քարեր
Ու իր խորքովը կ'որոտայ.
Հա՛պ'օն ճետեր Հայկեան զարմի
Դէպ ի երկիր ձեր Եղեմի:

Պիղծ գերութեան շվթան, Հայե՛ր,
Թօթափեցէ՛ք ձեր վիզերէն.
Ազատ, անկախ և ա՛ն վեհեր
Առէ՛ք սուր, զրահ վրէ՛ժ մորնչելէն...
Օ՛ն, խոյացէ՛ք դէպ ի դուպար
Դըռոյթ ի դռոյթ իբրև ի պար:

Զի վառ ոսոխը ձե՛ր զըժնէ
Չեր արիւնով դեռ անյագուրդ՝
Իր ժանտ ձեռքերը կը դիմէ,
Որ մահերով չանարդագուրդ
Ըսպաննէ ձեր, կին ու արզայ
Ու ձեր արեան մէջը լողայ...:

Նահատակները ձեր անհուն՝
Որ ծածկելով դաշտ, լեռ ու ձոր՝
Գնեցին երկիրը ձեր սիրուն,
Վրէ՛ժ կ'որոտան, վրէ՛ժ մարտագող.
Հա՛պ'օն Հայեր հայրենավրէ՛ժ,
Թռէ՛ք դէպ ոսո՛խը գահավէ՛ժ...:

Սուրբ հայրենիքը ձեզ աւանդ
Հայե՛ր, զիրար միշտ սիրեցէ՛ք.
Երկիրը ձեր ճոխ՝ արգաւանդ
Չեր քըրտինքով մըշակեցէ՛ք.
Կուրծքերը ձեր վահան անխախտ՝
Պայծառ պահեն թող Հայուն բախտ:

Ո՛վ եռափայլ և գեղանի
Կարմիր՝ կապոյտ՝ նարինջդ Հայոց,
Սրփռէ չքնաղ քու հովանի՝
Որ ըսփոփուի սիրտն Հայուն խոց...
Կեցցէ՛ յաւէժ դըրօշն Հայկեան,
Կեցցէ՛ Հայ ազգն արիական:

Է.

ՇԱՆԹԻ մըցումին համար մասնաւորապէս գրուած քայլերդ մը, որ մտորելով...
գացեր հրատարակուեր է ձեռագրամարտի մէջ:

ՇԱՆԹ

Թեւ կ'առնեն նոր Զաւակներդ՝ ազատասլաց դէպի քեզ .
Ասպարներուն վրայ իրենց անեղօրէն կը հընչէ
Յաղթանակի Երգն հըզօր՝ որ կուրծքերնէն արփակէզ
Կը ջրվէժի յորդաղեղ, հիւսուած համակ ճաճանչէ .
Մինչ դափնիներ կը թափին ճակտիդ վըրայ դէզ առ դէզ :
Փա՛ռք քեզ, փառք քեզ, ո՛վ Հայաստան,
Քեզի ա՛յսպէս անուն կու տան,
Երկիրներուն մէջ աշխարհի
Մարգարտակուռ վէս Թագուհի . . .

Պայքարներէն ուզմագոտ՝ սուրերը մեր դեռ կարմիր,
Խորաններուդ իրր ընծայ արասուելէն կը բերենք,
Առ, մա՛յր, նուէր ենք բերեր սիրտերը մեր լուսածիր,
Սէգ թընդիւնով, հեւքերով, սարսուռներով միշտ աննենք .
Իբրև շուշան մաքրաբոյր զանոնք թաղիդ վըրայ դի՛ր :
Փա՛ռք քեզ և այլն .

Արեգակէն կը ծընի Վահագն աստուածդ յաղթական,
Անոր Աջին վրայ կ'երդնունք՝ ա՛լ չես մեռնիր, ո՛վ դու մայր,
Ա՛լ չես մեռնիր, զի, ա՛նա, չորս ծագերէն քեզ կուզան,
Սեւագանգուր Հայկականեր, կիներ, քոյրեր, — ծո՛վ անծայր, —
Աստուածդ անոնց խօսեցաւ, — «Մեռնի՛ն յաղթել է նո՛յնքան» . . .
Փա՛ռք քեզ և այլն .

Անիդ պայծառ կը յառնէ՛ փառքի ոստան լուսասփիւռ,
Կը պսակուի՛ նոր Արքադ, թագն ի գլուխն է կապեր,
Դարձեա՛լ գանձեր կը հասին աղբիւրներէդ բերաբեր,
Դըշտող կ'երգէ պալատէն . — հարսնի՛ք, պարեր ու դափեր .
Կը փըթթի գիւղն երջանիկ, ահօսն՝ արտին մէջ թափուր :
Փա՛ռք քեզ և այլն .

Կողերդ ի վեր, ո՛վ Մասիս, թափօրներով կը սողանք,
Մեր ուսին վրայ ենք բարձած Սափորը սուրբ Ածիւնին,
Քեզ, Մա՛յր, քեզի՛ կ'աւանդենք, — մենք վըրէժէն կը դողանք, —
Արդա՛ր մոխիրն է Անոնց, որ գերեզման մ'իսկ չունին .
— Կոթողն, ա՛նա՛, վըրէժին, ո՛վ նահատակ սուրբ փաղանդ . . .
Փա՛ռք քեզ և այլն .

Վըրէ՛ժ, վըրէ՛ժ, վըրէ՛ժ, ո՛վ Հայրենիք նետահար,
Սայրասուր տէգ, նիզակներ և կայծակներ մեր ափէն՝
Մենք կ'արչաւենք Վըրէ՛ժին՝ զաւակներուդ անհամար՝
Այս աշխարհէն ալ անդին թըշնամւոյն վրայ կը թափին
Կըրա՛կ, անէ՛ծք, նախատինք, — ա՛լ մա՛ չըկայ մեզ համար :
Փա՛ռք քեզ և այլն .

Ողջո՛յն, ողջո՛յն, հայրենիք, ողջո՛յն քեզի անգամ մ'ալ,
Հանձար ե՛ւ սէր ե՛ւ Գինի, նոր պատարագ, նոր Տաճար .
Քեզմով սիրել ու ապրիլ, քեզմով մեռնիլ, արբենալ .
Չես մեռնիր՝ մենք ոտքի ենք, Մայր Դիւցազանց ես անձառ .
Համբո՛յր, համբոյր Դրօշակիդ, քերթողներուդ քու մեռեալ . . .
Փա՛ռք քեզ և այլն .

Ը.

Կրանիդ կրուսիով, ապառաժ կամքով,
Սո՛ւրհներու անտառ՝ մի՛շտ տեղափոխուող,
Քալե՛նք ամպի պէս՝ սանտրուած մրկով,
Քալե՛նք դէպ այն սուրբ՝ նըւիրական Հող
Որ կ'եռայ, կ'այտնու — առաձգականձով —
Զոհերուն անքուն Սրտին մորմոքով:

Քալե՛նք, ինչ որ ալ ըլլայ,
Վի՛հերու վրայէ՛ն, լա՛վայի վրայէ՛ն.
Քալե՛նք, ինչ որ ալ ըլլայ,
Մրրկօրէն, հեղեղօրէն,
Քալե՛նք ինչ որ ալ ըլլայ.
Հեռուն սիրտ մը կու լայ...
— Զոհերուն Սիրտն անմահ:

Մեր սակորներով շինուած կամուրջէն
Անցնի՛նք՝ մեր հովէն ունզն ուռած անյագ,
Մենք՝ և՛ Անցորդն և՛ Կամուրջն հոյաչէն,

Մենք՝ և՛ Քալողն և՛ Հողն ոտքերու տակ —
Բնութիւնն և Հայ Եսն անրաժանօրէն
Սուրբ Հողին վրայ ալ չըփոթուեր են:

Քալե՛նք, ինչ որ ալ ըլլայ, և ինչ .:

Քալե՛նք դէպի ձորն՝ հայ վէրք լայնարաց,
Քալե՛նք դէպի գետն՝ հայ երակ եռուն,
Քալե՛նք դէպի լեռն՝ հայ բարոստ հայկաց
Քալե՛նք դէպի լի՛ն՝ հայ Սրբունք ջնուուն:
Մեր Հողն են դարձներ մեր սակերքն ու լաց.
Քալե՛նք ու հասնի՛նք՝ մենք ըզմեզ ճանչցած:

Քալե՛նք, ինչ որ ալ ըլլայ, և ինչ .:

Թո՛ղ մեր խօսքն ըլլայ՝ երկաթէ անիւ,
Եւ մեր բազուկն ալ ատրաչէ կ լա՛վա.
Փչի՛նք արգելքն, օ՛ն, խոյանանք հեշտիւ.
Թո՛ղ ձայնը վրէժի գոռայ ու հեւայ
Դատարկ վի՛հերուն մէջ սրսկած հրճիւ:
Հասնելու համար՝ դարձնե՛ք անհաշիւ:

Քալե՛նք, ինչ որ ալ ըլլայ, և ինչ .:

Պ Ա Տ Ա Ս Ի Ա Ն Ս

Պ. Յ. ԱՍՊՈՏԻՆ

«Շանթ»ի 22րդ թիւին մէջ երեւցած «Իմաստութեան Սրբունքը» եւ՛ իմ գրած անոր վրայ ունեցած իմ հայրական իրաւունքս խնդրոյ առարկայ ընելէ առաջ, պարտաւոր էիք որոշ ապացոյցներով հրապարակ զալ:

Յեռոյ, կը կարծեմ թէ «Ճակատամարտ»ի մէջ հրատարակած կարգ մը գրութիւններու մէջ ալ դրած եմ գրական ձեւի եթէ ոչ միեւնոյն չափը, առ նուազն մտածումի, հոգեկան մտերիմ վիճակի, վերջապէս տառապանքներէս և փորձառութենէս փրցուած գրուածքներու միեւնոյն խորքը:

Նաեւ, ստիպուած էի Hégonisme բառը գործածել, որովհետեւ անոր հայերէն նուիրագործուած բառը կը պակսէր և յետոյ ես ամէն գիտով չէի ուզեր որ շփոթուի ան Epicurismեի հետ՝ լաւագոյն բարոյական մը պարունակող և առ այժմ մտքիս ամենէն աւելի մօտ եղող ս յ է վարդապետութեան:

Այնպէս կը խորհիմ նաեւ որ եթէ երբեք առիթը ունեցած ըլլայիք թղթատե ու փիլիսոփայական անտիպ մէկ փորձս (L'Hypothèse de Leibniz—Monadologie) պիտի ունենայիք աւելի ծանօթութիւն՝ իմ մէջ գոյութիւն ունեցող և կամ փնտռած ձգտումներուս մասին:

Ամէն պարագայի, այն լուռ ու յարատե աշխատանքը զոր թափեր եմ մօտաւորապէս տասնըփնդ տարիէ ի վեր, բերած է զիս այն համոզումին թէ կրնամ համեստօրէն շարունակել ձա՛րքս, սպասելով ճշմարիտ քաջախելութիւններու, որոնք պիտի գան ուչ կամ կանուխ:

20 Ապր. 1919, Գատրգեւղ ՀՄ. ՄՍՏԹԷՈՍԵՍԵՆ

Փ Ա Ր ՈՍ Ը

Մ Ն Ծ Ե Ր Ա Ջ Ի Ն

Իրիւսկնը երբ արեւը իր վերջին ճառագայթները կը ժողվէ վտարորի դարաւանդներէն, երբ ստուերները անօր, սեւ շղարշով մը կը պարուրեն զանոնք, ծովին մէջ, աստղերուն հետ կ'արթննայ փարօսը, կը ծաղկի, կը վառի րոպէ մը և և կ'անհետանայ, կրկին փայլելով ու կրկին անհետանալով:

Ամէն իրիկուն պատուհանիս առջեւ անչարժ երկար վարկեհաններ անափ թախիծով մը կը դիտեմ կապոյտ ծովին այդ կապոյտ, պղտիկ փարօսը, որ մի՛շտ, յաւիտեան կը ժպտի, կը յուզուի և կը փախչի:

Կայ և չիկայ անիկա:

Ա՛խ, գրաւիչ, զգլխո՛ղ, փարօ՛ս, որքա՛ն կը նմանիս սիրտիս լուսեղէն Երազին: Քեզի պէս ան ալ գեղեցիկ, կախարդիչ, կը ժպտի, կը վառի, քեզի պէս կը ծաղկի, կը փայլի աչքերուս մէջ, հոգիիս խորունկը և մեղձօրէն կը սահի, կը փախչի:

Քեզի պէս կայ եւ չիկայ . . . :

Ս Ի Բ Օ Վ Ե Յ Ո Վ Հ Օ Ն Ն Է Ս

* * *

Գ Ն Ս Ր Ի Ն

Եւ անա դիմացս փոթորկուող ծովակին հետ, համթաց սա պուրակին սաղարթախիտ մայրիներուն, մեղձօրօր սոսափիւնն ու սուլումը, դատապարտեալիս վճռագրէն աւելի ընկճող ու խարազանող եղաւ ինձ համար, և հոգիիս մէջ, սիրտիս յանցաւոր լուծեանը համար . . . :

Ու այն սրսփումներն յորձանուտ ալիքներուն, շնչիւններն, ու փափառքները վերընձիւզող նշնիներուն, յեղակարծօրէն մրրկող եղան, ինչպէս ուշացած փոթորիկներն վաղահաս աշնան:

Բայց ա՛յն յոյզը՝ սաղարթներուն վրայ և ծովակին ընդերքներուն մէջ, դեռ կ'ուռի, կը փրփրի ու կը խռովի . . . :

Ա Ր Մ Է Ն Վ Ա Հ Է

Ի Մ Ե Ր Գ Ե Ր Ս

Գ.

... Ու տեսայ քեզ մեծցած, ինչպէս ձիւնասպիտակ քամելիա մը, որուն փթթումը կը ճանչնամ:

Այն բոլոր աղջիկներուն և կիներուն մէջէն, որոնք եկան անցան հողիս առջեւէն, ճերմակներ հագած և բարախուն, դուն միակն էիր որ կը գրաւէիր իմ ուշադրութիւնս, անոր համար որ քեզ ազուոր ու թարմ կը գտնէի, երազիս աղջկան պէս:

Երբ պզտիկ էիր՝ կը սիրէիր գիրկիս մէջ նստիլ ու քու ազուոր մատներդ մազերուս մէջ թաղել: Գլխուդ ժապաւէնը կը հանէիր և իմ մազերուս կ'անցընէիր, յետոյ խնդալու համար, երջանիկ ու միամիտ գուարթութեան մը մէջ:

Երբ պզտիկ էիր՝ գիշերները, քնանալէ առաջ, կը ձգէիր որ շրթունքներս օծուէին վարդագոյն ճակտիդ երջանկութիւնով, և քու աչքերուդ մէջ գտնէի կեանքի քաղցրութիւնը:

Այսօր, այն բոլոր աղջիկներուն ու կիներուն մէջէն, որոնք եկան անցան սիրտիս առջեւէն, մշտաժպիտ և գրաւիչ, դուն միակն էիր որ կը փայփայէիր իմ բանաստեղծի վերացումս, կը հպէիր ծերացած քնարիս, որ անձիդ վրայ կը գտնէր իր նախկին թարմ լարերուն ներդաշնակութիւնը:

Մեծցած, մեծցած էիր, ինչպէս թռչուն մը, որուն առաջին թեւաբախումը դեռ կը յիշեմ:

Կ'անցնէիր քովէս, ու ես հպարտ էի: Որովհետև կը ճանչնայի մանկութեանդ առաջին շրջանները և հողիդ բոլոր երանգները...: Կ'անցնէիր քովէս և ես երջանիկ էի: Որովհետև երազիս շուքը կը հետեւէր քայլերուդ, դուն որ անքան սկսած ես նմանիլ երեւակայութեանս մէջ ուրուազձուած մեծ մուսային:

Կ'ուզէի որ չի մեծնայիր, չի մեծնայիր դուն: Եւ ահա այսօր քեզ կը գտնեմ մանկամարդ աղջկան առաջին երկար շրջագգեստիդ մէջ, մազերդ՝ ամփոփած, սեղմ ու բարեձև, լայնեզր գլխարկի մը թափանցիկ ստուերին տակ:

Կեանքի ընթացքը քեզ բերեր հասցուցեր է այս չքնաղ փթթումին: Անահիտ՝ իր գեղեցկութեան կաթը քամեր է վրադ, և հեթանոսական արիւնը կը փրփրի երակներուդ մէջ:

Ու բանաստեղծի իմ անքան մենաւոր տեսլականացումիս մէջ, կը տեսնեմ քեզ մեծցած, ինչպէս լիալուսին մը, որուն ծնունդը կը յիշեմ:

Մ Ր Ր Ի Կ

ՀԱՅ ՀՈՐԻՋՈՆԵՆ

Ապրիլ Տասնընկերկու Ազահանդեպ . — Թղեակ-
Մրմրեակ Յոբելեաններու Յանձնախումբին
կոչը:

Անցեալ Ուրբաթ օր, ապրիլ 12/25, ծանուց-
ւած սգահանդէսը տեղի ունեցաւ, առտուն՝
Բերայի Ս. Երրորդութիւն, և կէս օրէ վերջը՝
Հայ-Աւետարանական Ս. Երրորդութիւն եկեղե-
ցիին մէջ:

Շատ կանուխէն շեղուած էր եկեղեցին: Կար-
գապահութեան կը հակէին Հայ-արիներ և ծա-
նօթ երիտասարդներ: Պատարագին էր Մեսրոպ
Եպսկ. Նարոյեան: Երգեցողութիւնները կը կա-
տարուէին, եռաձայն, Սկիւտարի Ս. Կարապետ
եկեղեցիին Դպրաց Դասին կողմէ, երգեհոնի ըն-
կերակցութիւնով: Նարոյեան Եպսկ. գրական դե-
ղեցիկ քարոզ մը խօսեցաւ: Յետոյ Չաւէն Պատ-
րիարք հանդիսաւորապէս Հոգեհանգիստի արարո-
ղութիւնը կատարեց:

Կէս օրէն ետքը, ժամը երկու քուկէսին, սկսաւ
Այնալը Չէլմէի Հայ Աւետարանական Ս. Երրոր-
դութիւն եկեղեցիին մէջ, կազմակերպուած աշ-
խարհական սգահանդէսը: Ամպիոնին առջև, սե-
ղանը, ծածկուած՝ հայկական դրօշով, կը կրէր
մեծ ծաղկեպսակ մը: Սգահանդէսը բացուեցաւ
Շորէնի Մահաբայերգով, նուագուած՝ երգեհոնի
վրայ, ուրկէ ետքը Ապրիլ Տասնընկերկու Ազահան-
դէսի Յանձնախումբին անունով երկարօրէն խօ-
սեցաւ Պ. Շահան Պէրպէրեան: Բանախօսութեան
վերջը Նոր Թաղի Դպրաց Դասին կողմէ երգուե-
ցաւ Կոստաս Վարդապետի դաշնակաձ Տեր կեցո՛
ղո՛ զնայսը: Յետոյ Ս. Ռամկավար կուսակցութեան
կողմէ Բրօք. Յ. Յակոբեան և Հնչակեան կուսակ-
ցութեան կողմէ Պ. Վահան Չէթուեցեան խօսե-
ցան, իրենց յարգանքի արտայայտութիւնը բերե-
լով Մեծ Մարտիրոսներու յիշատակին: Մեծապէս
յուզեց Օր. Մանիկ Պէրպէրեանի Տեր Ողորմեան,
զոր արուեստագիտունին երգեց, ձայնին մէջ դնե-
լով ամբողջ թրթռացումը իր յուզումին և իր
տխուր զգայնութեան: Յետոյ Օր. Մանի Պարոն-
եան, հակառակ իր կոկորդի անհանգստութեան,
մեծ ճարտարութիւնով արտասանեց Վարուժանի
Լոյսը և Առկայծ Արագը: Մխիթարեան Հ. Յովսէփ
Վ. Տ. Մարգարեան, գերազրգուած, խօսեցաւ
այն երևոյթին վրայ, զոր առաջ բերաւ ոճրա-
գործ կառավարութիւնը, «իւր վանտալական
արարքով միացնելով երեք յարանուանութիւն-
ները»: Հայ. Բժշկական Միութեան կողմէ
Տօքթ. Խանձեան Ֆրանսերէն լեզուով և Ուսուց-
չական Միութեան կողմէ Պ. Գէորգ Մեսրոպ իրենց
յարգանքի արտայայտութիւնը միացուցին Սգա-

հանդէսին: Հոգեհանգստեան Շարականէն ետքը,
Պ. Շահան Սարեան մեծ յուզումով արտասանեց
Սիամանթօի Մօր մը Երագը: Յետոյ Չաւէն Պատ-
րիարք, ողևորուած, խօսեցաւ Հայերու պարտա-
կանութեան վրայ և մաղթեց որ Հայը այլևս թօ-
թափէ իր վաղեմի անտարբերութիւնը: Սգահան-
դէսը փակուեցաւ Պէթնովէնի Մահաբայերգով:

Եթէ մեր պատմական յիշողութիւնը չի խա-
բեր մեզ, առաջին անգամն է որ Պատրիարք մը
և Հայ-Հոռովմէական վարդապետներ, Աւետարա-
նական եկեղեցիի մը սեմէն ներս կը մտնեն: Ասիկա
ուրախալի պարագայ մըն է, զոր չեշտել պարտք
կը սեպենք: Հայ Տառապանքը, Եղեռնի փոթորիկ-
ներէն մեզի բերաւ լոյս մը, ուրիշ լոյսերու հետ.
երեք յարանուանութիւններու եղբայրակցութիւնը:
Ամէն Հայ, ինչ յարանուանութեան ալ որ պատ-
կանի, այսօր կը հետաքրքրուի Հայ Վերածնունդի
և Ազատագրութեան հարցերով:

Իրիկուան Սգահանդէսը ատեն ատեն խան-
գարուեցաւ օրինազանց անձերու և ինքնակոչ
հանդիսականներու անպատեհ աղմուկներով: Մէկ
տոմսով երեք կամ չորս հոգի փութացած էին և
հակառակ դիտողութիւններու՝ հրմշտուքներով
ներս կը խուժէին: Առանց անդարդառնելու թէ
Ս. վայրի մը մէջ կը գտնուին, և հակառակ Սգա-
հանդէսին պարտադրած վեհութեան՝ անգիտակից
անձեր ծափահարելու անտեղի փորձեր կ'ընէին:
Չենք ուզեր բարեկրթութեան դասեր ստանձնել
այս էջերուն մէջ, բայց կը փափաքինք որ Հայը
ամէն տեղ ու մանաւանդ օտարներու ներկայու-
թեան, գիտնայ իր անձը և իր Յեղը յարգել տալ:

Թղեակ-Մրմրեան կրկնակ Յոբելեաններու
Յանձնախումբէն ստացած ենք հետեւեալ կոչը.
«Մեծանուն Հ. Ալիշանի աշակերտ, բանաստեղծ
Պ. Դուրեանի վարպետ, իր թատերական երկե-
րովը ծանօթ Պ. Սրապիոն Թղեակ և իր աշա-
կերտն եղող բազմաշխատ գրագէտ Յ. Գ. Մրմրե-
ան իրենց յառաջացած տարիքին մէջ նիւթական
խիստ անձուկ վիճակի մը մատնուած են:

«Իրենց վաղեմի աշակերտներէն ու ընկերնե-
րէն խուժը մը մտածեց յոբելեանական հանդէս մը
սարքել, մէկուն գրական աշխատութեան վաթ-
սունամեակը և միւսին քառասնամեակը տօնելու,
որուն համար հրապարակ հանած է շատ համեստ
գիրներով տոմսեր:

«Տոմսերը կը ծախուին բոլոր թաղերու թաղ.
Խորհրդարանները:

«Մեծ շնորհակալութեամբ կ'ընդունուին նաև
նուէրներ, որոնք պէտք է զրկուին Ատենապետին՝
Տօքթ. Վ. Թորգոմեանի և կամ Գանձապահին,
Բանկալթի, Գիւրքեան դեղարան»:

ԵՍ.Ն.Թ.Ա.Ր.Գ.ԵԼ.

